

طراحی الگوی شایستگی‌های مصرف پایدار در دانش‌آموزان دوره ابتدایی -

رویکرد فراترکیب

مریم شفیعی سروستانی* سمیرا نکومند** رحمت اله مرزوقی***
جعفر ترک زاده****

چکیده

هدف پژوهش حاضر، طراحی الگوی شایستگی‌های مصرف پایدار در دوره ابتدایی می‌باشد. روش پژوهش، فراترکیب است. در گام اول، سؤال پژوهش مطرح "الگوی شایستگی‌های مصرف پایدار دانش‌آموزان دوره ابتدایی چیست؟" و بر اساس آن اعضای تیم فراترکیب مشخص شدند. در گام دوم و سوم، منابع داده‌های پژوهش شامل پایگاه‌های اسکوپوس، اشپرنگر و ...، تعیین و معیارهای شمول مقالات مشخص گردید. در گام چهارم، با تجزیه و تحلیل داده‌ها، ۵۶ مضمون پایه مرتبط با مصرف پایدار استخراج شد و سپس به ترکیب یافته‌ها پرداخته شد. در این گام، مضامین پایه استخراج شد و در ۹ مضمون سازمان‌دهنده‌ی سطح دوم شامل دانش اقتصادی (مانند آشنایی با سیاست پولی و مالی)، دانش اجتماعی - فرهنگی (آشنایی با مصرف پایدار و ناپایدار) و دانش زیست محیطی (آشنایی با شیوه‌های بازیافت و بازیابی کالا)؛ مهارت اقتصادی (مهارت در خرید مواد غذایی پایدار)؛ مهارت اجتماعی - فرهنگی (توانایی در شناسایی نمونه‌های مصرف و تولید ناپایدار) و مهارت زیست محیطی (مانند توانایی مشارکت در بازیافت)؛ نگرش اجتماعی - فرهنگی (تعهد و مسئولیت اجتماعی نسبت به نحوه مصرف) و نگرش زیست محیطی (احساس تعهد نسبت به کاهش اثرات زیست محیطی) طبقه‌بندی شدند. و مضمون سازمان‌دهنده سطح دوم در ۳ مضمون سازمان‌دهنده سطح اول اقتصادی؛ اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی قرار گرفتند و در انتها نیز، شبکه مضامین شایستگی‌های مصرف پایدار ترسیم گردید. الگوی طراحی شده در این پژوهش، چارچوبی برای آموزش شایستگی‌های مصرف پایدار برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی، در سطوح مذکور را که پیش از این میسر نبود، فراهم آورده است. و از اعتباریابی توصیفی، اعتباریابی تفسیری - نظری - پراگماتیک، استفاده شد.

واژه‌های کلیدی: برنامه درسی، دانش، مهارت، نگرش، مصرف پایدار، دوره ابتدایی.

*استادیار دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شیراز(نویسنده مسئول) Maryam.shafiei@gmail.com
**دکتری مطالعات برنامه درسی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شیراز snekoomand@gmail.com
***استاد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شیراز rmarzoghi@yahoo.com
****دانشیار دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شیراز djt2891@gmail.com

مقدمه

تا چند دهه قبل عقیده اکثر صاحب‌نظران بر این بود که توسعه، مفهومی اقتصادی دارد. به عبارت دیگر توسعه فقط جنبه اقتصادی داشت و کشورها در جهت دستیابی به توسعه، به تقویت اقتصاد خویش می‌پرداختند. اما این وضعیت با شکست کشورهای که فقط معیارهای اقتصادی را در برنامه‌ریزی خود جهت دستیابی به توسعه گنجانده بودند، تغییر یافت و مفهوم یک بعدی توسعه از دست رفت (Haghezhad, 2010). بدیهی است که نمی‌توان بدون اعتنا به این مقولات مهم، به دنبال ایجاد تغییراتی در ابعاد مختلف جامعه بود؛ چراکه هرگونه تغییر و تحولی در تمام ابعاد جامعه اعم از اقتصادی، سیاسی و اجتماعی در کنار هم باید صورت پذیرد. در سال ۱۹۸۳ به منظور رفع مشکلات پیش آمده، سازمان ملل متحد توسعه پایدار را طرح و در گزارش کمیسیون جهانی محیط زیست آن را با عنوان "آینده مشترک ما"، رویکرد جدید توسعه پایدار عنوان نمود. توسعه پایدار رویکرد جامعی است که به ارتقای توسعه به شیوه‌هایی می‌پردازد که به محیط‌زیست ضربه‌ای وارد نیاید یا منابع طبیعی را ضایع نگرداند به گونه‌ای که در آینده در دسترس باشد. این گزارش می‌افزاید که شرایط مزبور نه تنها بر سیاست‌های زیست‌محیطی، که بر سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی نیز قابل انطباق است (Dehshiri, 2015). بدین ترتیب، به تدریج نشانه‌های ظهور الگوواره پایداری آشکار گشت. جهان که تا آن زمان چاره همه عالم بشر را در رشد بیشتر اقتصادی می‌دید، متوجه شده بود که تولید بیشتر لزوماً نمی‌تواند ضامن رفاه، صلح و خوشبختی انسان‌ها باشد. رشد اقتصادی زمانی پیام‌آور خوشبختی و آرامش خواهد بود که ضمن حفظ حرمت طبیعت و سایر موجودات، حاصل آن به صورت عادلانه در اختیار نسل حاضر و آینده بشر قرار گیرد (Kates, Parris, Leiserowitz, 2005).

بر این اساس امروزه تغییرات اقتصادی در توسعه پایدار بسیار ضروریست. بعلاوه دنیا نیازمند تغییرات بنیادی است تا بتواند راه توسعه را طی نماید و این مهم از طریق آموزش امکان‌پذیر می‌گردد. زیرا این نوع نگرش بر سلامت افراد و آینده این کره خاکی تأثیرگذار است. در حال حاضر مسئولیت آموزش و پرورش در مقابل چالش‌ها و اهداف قرن بیست و یکم بسیار حائز اهمیت است و می‌تواند نقش بسزایی در تقویت ارزش‌ها و مهارت‌هایی که موجب توسعه پایدار و زندگی مسالمت‌آمیز می‌شود ایفا کند (UNESCO, 2015). در واقع آموزش می‌تواند و باید، به ایجاد نگرش جدیدی

از توسعه پایدار جهانی کمک کند. آموزش برای توسعه پایدار، رویکردی از آموزش است که در جستجوی توانمندسازی مردم برای پذیرش مسئولیت در جهت ایجاد یک آینده پایدار می‌باشد. شایان ذکر است یکی از عوامل مهم در رفاه اقتصادی، رفتار مصرف‌کننده در جهت مصرف پایدار می‌باشد (Monea & BĂNEȘ, ORBOI, Dora, 2010). مصرف پایدار برای مصرف‌کنندگان این فرصت را فراهم می‌کند تا از کالاها و خدمات به صورت مؤثرتر و کارآمدتر در جهت تأمین بهینه نیازهایشان استفاده کنند تا از این طریق اثرات منفی محیط زیستی، اجتماعی و اقتصادی ناشی از مصرف کالاها را به حداقل برسانند (United Nations Environment Programme, 2005). البته باید توجه داشت که منظور از مصرف پایدار، لزوماً مصرف کمتر نیست، بلکه منظور از مصرف پایدار، مصرف کارآمدتر و مؤثرتر از کالاها و خدمات است. در واقع، مصرف پایدار به عنوان اولویت جهانی جهت جلوگیری از تخریب محیط زیست، مانند یک فرمول جادویی برای هدایت تغییرات اجتماعی در جهتی مطلوب، عمل می‌کند (Balderjahn, 2013)، عدم حمایت از جامعه، دولت و صنعت؛ عدم تمایل به پرداخت هزینه‌های زیست محیطی و اجتماعی در قیمت کالا و خدمات؛ الگوهای تفکر و رفتار ناپایدار ریشه‌دار؛ و فقدان محصولات و خدمات پایدار موانع اصلی برای مصرف پایدار است (Tilard, 2000). یکی از ابزارهای مؤثر برای دستیابی به مصرف پایدار، آموزش است. آموزش و پرورش یکی از قوی‌ترین ابزار برای ارائه مهارت‌ها و توانایی‌های مناسب به افراد برای تبدیل شدن به مصرف‌کنندگان پایدار است.

لذا آموزش مصرف‌کننده در این زمینه حیاتی به نظر می‌رسد؛ آموزش مصرف‌کننده را می‌توان به عنوان یک فرایند توسعه و ارتقاء مهارت‌ها و دانش تعریف کرد تا انتخاب‌های آگاهانه و منطقی را که اهمیت ارزش‌ها و اهداف اجتماعی را در نظر می‌گیرند، صورت پذیرد. آموزش مصرف‌کننده می‌تواند به ایجاد تفکر انتقادی و افزایش آگاهی افراد کمک کند، بعلاوه امروزه نسبت به گذشته آموزش مصرف‌کنندگان؛ مناطق متنوع و وسیعی را تحت پوشش قرار می‌دهد.

روش پژوهش

با توجه به این که هدف این پژوهش، کشف ارتباط میان یافته‌های مختلف در حوزه مصرف پایدار و ترکیب آنها در قالب الگوی شایستگی‌های مصرف پایدار است. در فراترکیب ترجمه^۱ مناسب‌ترین روش است. اعضای تیم فراترکیب حاضر را یک متخصص در حوزه توسعه پایدار، دو نفر متخصص برنامه‌ریزی درسی با همراهی کارشناس ارشد پایگاه‌های اطلاعاتی کتابخانه میرزای شیرازی دانشگاه شیراز رشته علوم دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی تشکیل می‌دادند. انتخاب این اعضا، به منظور طراحی الگوی جامع شایستگی‌های مصرف پایدار انجام شده است. حضور کارشناس پایگاه‌های اطلاعاتی نیز به منظور اطمینان و اعتبار بخشی به جستجوی جامع و نظام‌مند پیشینه مرتبط با موضوع و یافتن منابع مورد نیاز انجام شده است. در پژوهش حاضر به اتفاق آراء نویسندگان، از گام‌های معرفی شده توسط (Sandelowski & Barroso, 2007) استفاده شده است.

بیان مسئله و سؤال‌های پژوهشی

مهم‌ترین سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی طولانی مدت در هر کشوری، در راستای آموزش برای توسعه پایدار، نحوه برخورد با سیاره و محیط زیست می‌باشد؛ ترویج استفاده از منابع پایدار و تغییر نگرش مردم در جهت استفاده از توسعه پایدار نیازمند نه تنها نوآوری‌های تکنولوژیکی بلکه، تغییر در رفتار فردی و جمعی افراد است. در پاسخ به این سؤال‌ها که "چرا انرژی بیشتری را ذخیره نمی‌کنیم؟"، "چرا بیشتر بازیافت نمی‌کنیم؟" و "چرا غذای سالم‌تری مصرف نمی‌کنیم؟"، می‌توان از اصول رفتار مصرف‌کننده استفاده کرد (Cosic, 2015). رفتار مصرف‌کننده یک رشته است که در زمینه‌های مختلف مانند روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و اقتصاد به توضیح انتخاب‌های مصرف‌کننده می‌پردازد (United nations Development Programme, 2006).

Wilkie Solomon and (2009) رفتارهای مصرف‌کننده را فعالیت‌های فیزیکی، احساسی و ذهنی‌ای که افراد هنگام انتخاب، خرید، استفاده و دورانداختن کالاها و خدمات در جهت ارضای نیازها و خواسته‌های خود درگیر آنها هستند می‌دانند (Khajeh noori and et al, 2012). مصرف پایدار ابزاری است که در آن فرض بر یک زندگی ایده‌آلی است که در آن تمام خواسته‌ها و احتیاجات به نسبت نیاز مصرف‌کننده برآورده شود. اولین تعاریف مصرف پایدار توسط گزارش

¹. Translation

². Sustainable consumption

کمیسون (Brandt Land, 1987) تعریف شد: مصرف‌کننده پایدار عبارت است از پاسخ به احتیاجات برآورده شده با کیفیت بالا در صورتی که منابع طبیعی به صورت کم استفاده شود و هدر رفت محصولات کاهش یابد تا انرژی برای نسل‌های آینده باقی بماند. برنامه زیست‌محیطی سازمان ملل در سال ۲۰۱۰ تعریف ثابتی از مصرف‌کننده مطرح کرد که در آن تعریف، طرح کلی کیفیت بالای زندگی برای مصرف‌کننده مدنظر بود. به صورتی که بین انتخاب‌های شخصی مصرف‌کننده آزادی عمل وجود داشته باشد و همچنین وجود برنامه یا شبکه‌ای که بتواند تغییر در عادات مصرفی افراد به وجود آورد (Gilg, Barr & Ford, 2005). در مسیر توسعه پایدار از مصرف‌کنندگان انتظار می‌رود که مصرف پایدار داشته باشند و مسیر را برای توسعه پایدار هموار کنند. مصرف و توسعه پایدار از ابتدای فرایند سیاسی به سوی توسعه پایدار در کنفرانس ریو در سال ۱۹۹۲ در دستور کار بوده است. امروزه، با گذشت دو دهه، هم آموزش برای توسعه پایدار و هم مصرف پایدار به عنوان اهداف توسعه پایدار در دستور کار سازمان ملل متحد برجسته شده است (United nations, 2015). مصرف‌کنندگان در جهت بالا بردن راندمان تولید پایدار، کلیدی هستند و نقش اصلی را در توسعه پایدار ایفا می‌کنند. در گزارش سازمان همکاری توسعه اقتصادی^۶ (۲۰۰۸) برای ترویج مصرف پایدار، بر ابزارهای سیاسی، اقتصادی، محیطی و اجتماعی تأکید شده است. سیاست‌های مصرف پایدار به طور فزاینده، ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محصولات و نحوه تولید آنها و همچنین تأثیرات اکولوژیکی آنها را در نظر می‌گیرند (Dangelico & Pontrandolfo, 2015, ۲۰۱۰, Maniatis, این اعتقاد وجود دارد که مصرف‌کنندگان با تغییر سبک زندگی و رفتارهایشان در همه زمینه‌ها می‌توانند راه را برای توسعه پایدار هموار نمایند (Balderjahn, Buerke, 2013, Kirchgeorg, Peyer, Seegebarth, Wiedmann, 2013) لذا بسیاری از ابعاد سبک زندگی مدرن، به چگونگی تولید و مصرف که بیشتر موضوعات فرهنگی و اجتماعی هستند ارتباط دارد. از این روی، جلب توجه جامعه علمی، مسئولان و شهروندان به این مسئله ضروری است. نهادینه کردن مصرف پایدار می‌تواند در بلندمدت منجر به شکل‌گیری رفتاری پایدار در بین افراد جامعه گردد، رفتاری که اثرات و پیامدهای مختلف اقتصادی و اجتماعی را مورد تحلیل و بررسی قرار می‌دهد (Roy & Biswas, 2014).

(Godazgar, 2007) اذعان می‌دارد حرکت کردن در مسیر مصرف پایدار مستلزم همکاری متقابل شرکت‌های تولیدی و مصرف‌کنندگان بوده و پیش شرط‌هایی دارد. در واقع مصرف به معنای تأمین نیازهای ضروری انسانهاست که در این حالت، این نوع از مصرف، طبیعی و مشروع قلمداد

می‌شود و می‌توان آن را مصرف مسئولانه و پایدار عنوان کرد (Alizadeh, Yarihir, 2016). از جهتی دیگر، یکی از عوامل اساسی زمینه‌ساز مصرف پایدار را می‌توان افزایش آگاهی محیط زیستی مصرف‌کنندگان، به عنوان یک متغیر تأثیرگذار بر نوع مصرف شهروندان، در نظر گرفت. آمارهای موجود در کشور بیانگر این است که بیشتر شهروندان ایرانی به انسان‌های مصرف‌گرا تبدیل شده‌اند و در مصرف برخی از اقلام مانند پوشاک، خوراک و مواد تجملی و آرایشی بعد از کشورهای پرجمعیت مانند چین و هند در رده سوم قرار گرفته‌اند. با توجه به مباحث مطرح شده، ضرورت دارد که با شناسایی عوامل مؤثر بر بروز رفتار پایدار، رفتار مصرف‌کنندگان در قالب چارچوبی مشخص سازمان داده شده و تفکر و رفتار مصرف پایدار، میان تک تک افراد جامعه ترویج شود تا مشکلات روزافزون و تأثیرات سوء مصرف‌گرایی بر سلامت فرهنگی، روحی و جسمی انسان‌ها و نظام اجتماعی مرتفع گردد (Mehdizadeh.Porjamshidi, 2016). (Shiri, Gholamrezaei

همچنین (Trentmann, 2007) عنوان می‌کند که میان دو نقش مصرف‌کننده و شهروند که مردم در جوامع دمکراتیک ایفا می‌کنند، تنش وجود دارد. در واقع، توانمندسازی شهروند مصرف‌کننده، یک عنصر اصلی برای از بین بردن شکاف بین نگرش‌های پایدار و رفتار ناپایدار است (Thøgersen, 2005). جریان فعلی پژوهش‌های مصرف‌کننده به منافع مصرف‌کننده بر می‌گردد. به عنوان مثال مطالعاتی از قبیل مصرف اخلاق (Shaw & Newholm, 2002)، مقاومت مصرف‌کننده (Fournier, 1998)، عناصر مدنی مصرف (Trentmann, 2007) صورت گرفته است. همچنین در ادبیات، مدل‌های مختلفی برای بررسی رفتار مصرف‌کننده طراحی شده است. به عنوان مثال، Ajzen تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده مصرف را با تمرکز بر خودپنداره و مبتنی بر انتخاب منطقی توسعه داد آژن از سوی دیگر، (Stern, 2000) نظریه ارزش باور را با تمرکز بر ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی (Lopez et al, 2012) پیشنهاد کرد. همچنین برخی از تئوری‌های رفتار مصرف‌کننده، به ابعاد درونی رفتار مانند ارزش‌ها، نگرش و نیت، تمرکز می‌کنند و سایر تئوری‌ها تمرکزشان بیشتر بر روی عوامل خارجی مانند مشوق‌ها، هنجارها و محدودیت‌های نهادی است. برخی از تئوری‌ها به توصیف عوامل داخلی (شناختی) و جنبه‌های تصمیم‌گیری فردی تمرکز دارند و بالعکس (Jackson, 2005) و اکثر تئوری‌ها، متغیرهای فردی و زیست‌محیطی را در بر می‌گیرند (Parvinchi, Hesami, 2014). با این حال، امروزه به طور گسترده‌ای پذیرفته شده است که

رفتار مصرف‌کننده، نتیجه عوامل بسیاری است و می‌تواند درک آن پیچیده باشد. در واقع، هر مدل یا تئوری تنها قادر به ارائه یک چارچوب است که می‌تواند بیش از یک بخش کوچک از رفتار را تجزیه و تحلیل کند

(Keirstead, 2006; Stephenson, Bartonb, Carringtonc, Gnothd, Lawsond, Thorsnes, 2010, Wilson and Dowlatabadi, 2007).

چگونگی مصرف کالاها و خدمات موجود در جامعه و مقدار مصرف آنها یکی از دغدغه‌های جوامع هم از نظر اقتصادی و هم به لحاظ ارزشی بوده و می‌باشد. همچنین در جوامع مبتنی بر ارزش‌های اسلامی، مصرف‌های بی‌رویه و آنچه اسراف و تبذیر نامیده می‌شود، از مسائل مهم اقتصادی تلقی می‌شود (Khajeh noori and et al, 2012) همچنین تحقیقات گسترده‌ای در حال حاضر نشان می‌دهد که نیاز به تبدیل یک مصرف‌کننده ناپایدار به یک مصرف‌کننده پایدار وجود دارد.

(Connolly and Prothero, 2003 Rabins, 1999 Sanne, 2005; Pepper et al, 2009; Young et al, 2009; Hume, 2009; Mont and Plepys, 2007; Schor, 2005, Peattie & Peattie, 2009; Wells et al, 2011).

بنابراین، لازم است دولت‌ها از طریق روش‌های مختلف؛ از جمله آموزش‌های اجتماعی و زیست‌محیطی در نظام مدرسه، برنامه‌های آموزشی و با استفاده از رسانه‌های جمعی به برطرف کردن این تعارضات بپردازند تا مصرف پایدار صورت گیرد.

(Prothero, Dobscha, Freund, Kilbourne, Luchs, Ozanne, Thøgersen, 2011)

در اینجا پنج اصل آموزشی در آموزش دانش‌آموزان برای مقابله با مشکلات پیچیده زندگی و توسعه مصرف پایدار ارائه می‌گردد؛ ۱- رویکرد آموزشی در آموزش بوم‌شناسی انسانی، ۲- در نظر گرفتن سیستم مصرف الکترونیک به عنوان یک کل؛ ۳- برخورد با عدم قطعیت، ۴- تشویق یادگیری مشارکتی با استفاده از تنوع دانش‌آموزان؛ و ۵- پرداختن به مسئله پیچیدگی توسط یک رویکرد میان‌رشته‌ای. این امر باید در توسعه شایستگی‌های کلیدی دانش‌آموز در پایداری مانند تفکر سیستماتیک و انتقادی، مدیریت پیچیدگی و برخورد با عدم قطعیت از طریق اصول مختلف یادگیری نقش داشته باشد (Courvoisier, Gombert, Sennes, Ricard, 2014). در واقع آموزش برای مصرف پایدار قصد دارد دانش‌ها، ارزش‌ها و مهارت‌هایی را فراهم کند که افراد و گروه‌های اجتماعی را قادر به تغییر نسبت به رفتارهای مصرف پایدار کند. برآورده شدن نیازهای اساسی جامعه

جهانی، بهبود کیفیت زندگی برای همه افراد، استفاده بهینه از منابع و تخریب محیط زیست از بین رفته است (تیدل، ۲۰۱۱). آموزش رسمی بیشتر برای مصرف پایدار نیز همانند آموزش برای توسعه پایدار تأمین می‌شود. برای مثال در فرانسه، آموزش برای توسعه پایدار بخشی از برنامه‌های مدرسه فرانسه، از دبستان تا دبیرستان است (Carwisher et al, 2014) قالب‌های آموزشی به عنوان رویکردهای عملی متمایز مورد استفاده در کار آموزشی برای پرورش فرایندهای یادگیری در زمینه مصرف پایدار تعریف شدند. چنین رویکردهای عملی ممکن است شامل تکالیف، تمرینات و دیگر فعالیت‌های یادگیری باشد که شامل درخواست‌های خاص برای دانش‌آموزان است.

(Stanzus, Laura, Fischer, Daniel, Böhme, Frank, Pascal, Fritzsche, Jacomo, Geiger, Sonja, Julia, 2017)

آموزش برای مصرف پایدار به عنوان زمینه‌ای از سیاست‌گذاری و فعالیت‌های تربیتی شکل گرفته است که هدف آن ارتباط بین آموزش مصرف‌کنندگان، توسعه پایدار و رشد پایدار است

(Adomflent, Fischer, Godemann, Herzig, Timm, Rieckmann, 2014)

شورای ملی مصرف‌کننده در انگلستان، آموزش مصرف‌کننده را چنین تعریف می‌کند: امکان

استفاده مؤثر از مشاوره و اطلاعات، منجر به توانمندسازی مصرف‌کننده می‌شود (Coppack, 2003). آموزش مصرف پایدار دامنه رویکردهای مصرف‌کنندگان سنتی را که توسط مصرف‌کنندگان آگاه هدایت می‌شد، گسترش داده و نهایتاً بر افزایش آگاهی و انتقال اطلاعات و دانش تأکید نمود تا رفتار فردی را هر چه سریع‌تر تغییر دهد (McGregor, 2005).

در این راستا آموزش و یادگیری برای آینده پایدار، یک برنامه یونسکو و آموزش سازمان ملل متحد برای توسعه پایدار است. این برنامه توسعه حرفه‌ای معلمان، دانش‌آموزان، برنامه‌ریزان برنامه درسی، سیاست‌گذاران آموزشی و نویسندگان مواد آموزشی را فراهم می‌آورد. آموزش توانمندسازی برای آینده پایدار است. اینکه چگونه مشکلات جهان ما به هم مرتبط است و اینکه راه حل این مشکلات چیست؟ و ما چه دنیایی برای آینده می‌خواهیم و چه سیستم‌های حمایتی از حیات زمین وجود دارد همه اینها پرسش‌هایی است که باید به بررسی و تجزیه و تحلیل آن پرداخت و به یک سیستم یکپارچه آموزش دست یافت. در این راستا پژوهش‌های متعددی به بررسی نقش آموزش مصرف پایدار و رفتار مصرف پایدار پرداخته‌اند. دانش و نگرش مصرف‌کنندگان درباره مسائل زیست‌محیطی (Hiller Connell and Kozar, 2013)؛ آموزش برای مصرف پایدار، استراتژی‌های مؤثر برای ترویج رفتار مصرف‌کننده مسئول (Robert & Mee Young, 2018)؛

راهکارهایی برای ترویج رفتار مصرف‌کننده پایدار - استفاده از رویکرد سبک زندگی (کلیتمن، ۲۰۰۴)؛ آموزش برای مصرف‌پایدار از طریق آموزش ذهنیت: توسعه مصرف مداخلات خاص (بوهمه، Stanszus, Geiger, Fischer, Schrader, 2018)؛ آموزش برای پایداری: رسالت و اقدامات آموزش عالی برای مصرف‌کننده پایدار (Biltagy, 2005)؛ مصرف پایدار، طراحی، نوآوری و تمرین (Genus, 2016) و برنامه درسی آموزش پایدار و رشد سبز (MingHo, FoongYee, BoonNg, 2016) می‌باشد. اما بررسی پیشینه موجود نشان داد که این پژوهش‌های انجام شده تنها بر برنامه‌های آموزش مصرف‌پایدار جهت ایجاد دانش خاص در فراگیران تأکید نموده و فاقد یک چارچوب جامع و سازمان یافته برنامه درسی است، می‌باشند.

Fazli (2015) بیان می‌کند در پاسخ به این سؤال که چگونه می‌توان انسان را به عنوان مبنای توسعه مورد توجه قرار داد؟ و از چه سنی باید آغاز کرد؟ بررسی‌های همه‌جانبه در جهان، نشان می‌دهد تربیت اوان کودکی است. بر اساس تجربیات و بررسی‌های روان‌شناختی و تربیتی، سال‌های اولیه زندگی کودکان نقش اساسی در رشد و پرورش آنان ایفا می‌نماید. بر این اساس آموزش و پرورش دوره ابتدایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است زیرا اولین ارتباطات انسانی اجتماعی کودکان در دوران ابتدایی شکل گرفته و شکوفائی و رشد این ارتباط منوط به نشان دادن راه صحیح برقراری ارتباط توسط والدین و مربیان آنان است. مطالعات متعددی به تأثیر مثبت و بلندمدت آموزش‌های دوران ابتدایی بر رشد شناختی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در طول دوره تحصیلی مهر تأیید زده‌اند. با این رویکرد سیاستگذاری برنامه آموزش ۲۰۱۵ تا ۲۰۳۰ با تأکید بر هدف چهارم توسعه پایدار توجه ویژه‌ای به آموزش و پرورش دوره ابتدایی دارد. تا اهداف پیش‌بینی شده در حوزه آموزش فراگیر و یادگیری مادام‌العمر محقق گردد. از این رو در پژوهش حاضر بر طراحی چارچوبی جامع و سازمان‌یافته از برنامه درسی آموزش مصرف‌کننده پایدار و اعتباریابی آن در کودکان دوره ابتدایی تأکید خواهد شد.

سؤال محوری پژوهش: الگوی شایستگی‌های مصرف‌پایدار دانش‌آموزان دوره ابتدایی چیست؟

زیر سؤال‌ها:

- دانش‌مورد نیاز دانش‌آموزان دوره ابتدایی در حوزه مصرف‌پایدار چیست؟

¹. Central research question

². Sub-questions

- مهارت‌های مورد نیاز دانش‌آموزان دوره ابتدایی در حوزه مصرف پایدار چیست؟
 - نگرش مورد نیاز دانش‌آموزان دوره ابتدایی در حوزه مصرف پایدار چیست؟
- با توجه به پرسش‌های مذکور، معیارهای مشخصی برای شمول مقالات در مرور به صورت زیر تعیین گردید:
۱. مقالاتی که در مجلات معتبر علمی پژوهشی با روش کیفی یا روش ترکیبی (برای استفاده از نتایج بخش کیفی) چاپ شده باشند.
 ۲. مقالات علمی که با هدف آموزش برای توسعه پایدار و آموزش برای مصرف پایدار انجام شده باشند.
 ۳. مقالاتی که در یافته‌های آنها به سودمندی یک یا چند مؤلفه دانشی، مهارتی و نگرشی در مصرف پایدار اشاره شده باشد.

گام دوم: جستجوی منابع

در مرحله‌ی جستجوی نظام‌مند مطالعه حاضر، پایگاه‌های: اسکوپوس، اشپرینگر، وایلی آنلاین، تیلور و فرانسیس و گوگل اسکالر مورد بررسی قرار گرفتند. همچنین در این پایگاه‌ها، به منظور جستجوی رو به عقب، از قسمت "مراجع"، و برای جستجوی رو به جلو، از قسمت "استناد شده توسط" استفاده گردید. در جستجوی روبه عقب که جستجوی زنجیره‌ای نیز نامیده می‌شود، بخش مراجع در مقاله نمونه، به منظور شناسایی منابع مشابه و مرتبط مورد بررسی قرار می‌گیرد. جستجوی روبه جلو که جستجوی استنادی نیز نامیده می‌شود، شامل شناسایی منابع مرتبطی است که به مقاله نمونه استناد کرده‌اند (Finfgeld-Connett & Johnson, 2013; Finfgeld-Connett, 2018). هر دو نوع جستجو توسط برخی پایگاه‌های الکترونیکی مرجع، مثل اسکوپوس قابل انجام است. در اولین مرحله از جستجو، کلیدواژه‌های: مصرف پایدار، آموزش برای مصرف پایدار در دوره ابتدایی، سبک زندگی پایدار، مصرف بهینه در حوزه مطالعاتی علوم اجتماعی، جستجو شدند و سپس جستجو محدودتر شد و برنامه درسی مصرف پایدار نیز به عبارت‌های مورد جستجو اضافه گردید. جستجوی منابع را می‌توان به یک بازه زمانی محدود کرد در صورتی که محققان توجیه مناسبی برای

¹. Scopus, Springer, Wiley online, Taylor & Francis, Google scholar

². Backward searching

³. References

⁴. Forward searching

⁵. Cited by

انتخاب نقاط ابتدایی و انتهایی بازه زمانی جستجو داشته باشند. (Barroso et al, 2006) در پژوهش حاضر، نقطه آغاز بازه زمانی جستجو، مقالات و مجلات نوزده سال اخیر را شامل می‌شود یعنی از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۹.

نتایج حاصل از جستجوها در جدول‌هایی در قالب فایل‌های ورد و اکسل ثبت شدند. در بازه زمانی ۲۰۰۰ تاکنون، ۵ مجله‌ی کلیدی^۲ مصرف پایدار، شناسایی شده و طی جستجوی نظام‌مند و دستی آنها و با بررسی عنوان، چکیده و کلمات کلیدی، تعداد ۲۰۰ مقاله که با معیارهای شمول مقاله حاضر همخوانی داشتند، انتخاب شد و متن کامل این مقالات، جهت انجام بررسی‌های دقیق‌تر، وارد مرحله ارزیابی کیفیت گردید. جدول ۱، جزئیات فرایند جستجوی نظام‌مند پژوهش حاضر را نشان می‌دهد.

جدول ۱. جزئیات فرایند جستجوی آنلاین منابع به روش نظام‌مند

پایگاه‌های اطلاعاتی و استنادی	اسکوپوس، اشپرینگر، وایلی آنلاین، تیلور و فرانسیس و گوگل اسکالر
مورد جستجو	مصرف پایدار، آموزش مصرف پایدار، سبک زندگی پایدار، مصرف بهینه، برنامه درسی مصرف پایدار
کلیدواژه‌های جستجو	عنوان مقاله، چکیده، کلمات کلیدی
محدودیت در حوزه مطالعاتی ^۳	علوم انسانی، علوم اجتماعی، علوم اقتصادی ^۴
محدودیت در بازه زمانی ^۵	از ۲۰۰۰ تا کنون
محدودیت در نوع سند ^۶	مقاله ^۷
نوع دسترسی ^۸	همه ^۹

به منظور افزایش اعتبار جستجو، در تمام مراحل فرایند فراترکیب، از روش جستجوی دست چین منابع نیز بهره برده شده، زیرا برخی پژوهش‌های مرتبط، به دلایل مختلف از جمله عدم

^۱ تا زمان انجام این بخش از پژوهش

^۲ Science & Education, Journal of Science Teacher Education, Journal of Research in Science Teaching, International Journal of Science Education, Science Education

^۳ Subject area

^۴ Social sciences

^۵ Date range (inclusive)

^۶ Document type

^۷ Article

^۸ Access type

^۹ All

استفاده از واژه‌های کلیدی استاندارد، در جستجوی آنلاین پایگاه‌ها یافت نمی‌شوند. به‌علاوه، با مطالعه هر مقاله- در صورت نیاز- منابع جدید و مفید موجود در مقاله نیز که به روشن شدن موضوع کمک می‌کردند، مورد بررسی قرار گرفت و در صورت سازگاری با معیارهای مدل حاضر، به مقالات مورد بازنگری اضافه شدند. به طور کلی، با این شیوه‌های جستجو، حذف یا افزودن مقاله جدید به بازنگری در هر گام از فراترکیب ممکن بود. فرایند جستجو تا رسیدن به اشباع نظری داده‌ها ادامه یافت.

گام سوم: ارزیابی کیفیت

در پژوهش حاضر، دو نفر از اعضای تیم فراترکیب، ارزیابی تک‌به‌تک و اولیه مقالات را به عهده گرفتند. در این مرحله، هر مقاله توسط هر دو نفر به دقت مطالعه شده و مقاله‌هایی با ویژگی‌های زیر (شامل 25 مقاله) در این مرحله از فراترکیب حذف شدند:

- مقاله‌هایی که موضوع یا محتوای آنها از تناسب و ارتباط کافی با موضوع پژوهش حاضر (یعنی شایستگی‌های مصرف‌پایدار) برخوردار نبودند.
 - مقاله‌هایی که با روش تحقیق کمی (اغلب شبه آزمایشی با گروه گواه) انجام شده بودند.
 - مقاله‌هایی که در یافته‌ها یا بحث و نتیجه‌گیری آنها، به سودمندی هیچ یک از مؤلفه‌های شایستگی‌های دانشی، مهارتی یا نگرشی در حوزه مصرف‌پایدار نپرداخته باشند.
- حذف مقالات بر اساس نظر هر دو پژوهشگر انجام شد و هرگونه اختلاف نظر تا رسیدن به توافق نهایی مورد بحث قرار گرفت. پس از آن در مرحله ارزیابی تطبیقی، با مشارکت همه اعضای تیم فراترکیب، بر اساس شباهت‌ها، تفاوت‌ها و نکات اساسی مطرح شده در پژوهش‌ها، ارزیابی نهایی مقالات انجام شد و پس از حذف ۱۰۰ مقاله‌ی دیگر، فهرست اولیه‌ای از مقالات مشمول فراترکیب تهیه گردید. این فهرست در مراحل بعد نیز با حذف و اضافه مقالات همراه بود تا در نهایت به ۱۵۰ مقاله رسید.

گام چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات مرتبط با این پژوهش از مراحل استخراج اولیه داده‌ها، شمول داده‌ها در فراترکیب، و در نهایت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. ضمن آن که از تکنیک

دسته‌بندی^۱ یافته‌ها و تکنیک کمی فراچکیده‌نویسی^۲ به منظور تحلیل یافته‌های کیفی استفاده شد (سندوفسکی و باروسو، ۲۰۰۷).

در پژوهش حاضر و در مرحله استخراج داده‌ها، یک جدول توصیفی از اطلاعات اولیه مورد نیاز هر مقاله (تمامی مضامین مربوط به مصرف پایدار در بعد اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست‌محیطی) تهیه شد.

جدول ۲. مضامین مربوط به مصرف پایدار

مضمون سازماندهنده سطح اول	مضامین پایه	منابع
اقتصادی	آگاهی اقتصادی شامل آشنایی در خصوص؛	Hargis, 2017; Geng, Liu & Zhu, 2017 Nord, 2010
	بیکاری	ادم فلنت و همکاران؛ ۲۰۱۴
	تورم	ادم فلنت و همکاران؛ ۲۰۱۴
	رشد اقتصادی	Burningham, 2017 Advisor, 2017 UNEP, 2010
	سیاست پولی و مالی	Holt, 2012; Nord, 2010
	چگونگی مصرف آب و انرژی	شورای مصرف کننده ^۳ ۲۰۱۶ Hamza, Dalmarco, Pereira, 2018 Karalar, 2010 & Karaci Nord, 2010
	نمایش عادات خوب در زمینه مصرف آب و انرژی (مثل: کاشتن درخت، شستن ماشین با یک سطل آب، بستن شیرها، مسواک با یک لیوان آب، خاموش کردن لامپ‌های اضافی)	Karalar, 2010 & Karaci
	مدیریت مالی (بودجه بندی، صرفه‌جویی، سرمایه‌گذاری)	Marope, 2017
	نگرش مثبت به خرید مواد غذایی پایدار، مثل غذاهای ارگانیک	Hamza, Dalmarco, Pereira, 2018
	تعهد به مصرف صحیح آب و انرژی	شورای مصرف کننده، ۲۰۱۶
	تمرکز بر رشد اقتصادی و مالی	MCGregor, 2011
	خرید مواد غذایی پایدار (غذا، میوه‌ها و محصولات ارگانیک	Dalmarco, Pereira, 2018 Hamza, Anthony and McLean, 2014 Hanss, 2012 Karaci & Karalar, 2010
اجتماعی - فرهنگی	آگاهی فرهنگی شامل آشنایی در خصوص؛ مصرف پایدار و ناپایدار	Tangwanichagapong, 2017; Kay Barr, 2011
	استفاده از منابع	شورای مصرف کننده، ۲۰۱۶

¹. Classification

². Meta-summery

³. Consumer Council

Barth et al, 2014; Edwiger, 2017; Nord, 2010	تولید و دفع زیاده	زیست محیطی
Barth et al, 2014; Nord, 2010	اثرات زیست محیطی و بهداشتی	
Edwiger, 2017	مسئولیت شرکت‌ها و مصرف‌کنندگان	
برنامه زیست محیطی سازمان ملل، ۲۰۱۰	اصول شهروندی	
شورای مصرف‌کننده، ۲۰۱۶	شناسایی اصول پایداری	
Robert & Young, 2018	توانایی: شناسایی نمونه‌های مصرف و تولید ناپایدار (محلی و جهانی)	
Robert & Young, 2018	تحلیل عواقب و خطرات انتخاب‌های مختلف مصرف‌کننده	
شورای مصرف‌کننده، ۲۰۱۶	استفاده بهینه از غذا، نوشیدنی، انرژی، آب، امور مربوط به سفر، ترافیک، خرید و فروش زمین و ...	
Karakus & Uyar, 2017 ۲۰۱۷ Rahmawati & Indartono, ۲۰۱۷ دپارتمان مدرسه و خانواده، ۲۰۰۹	توانایی ارتقا انرژی‌های تجدیدپذیر، انرژی‌های برقی، آبی، بادی، خورشیدی	
Keles, 2015	توسعه مهارت‌های دانش‌آموزی در زمینه مصرف	
Robert & Young, 2018	صرفه‌جویی در مصرف انرژی در صنایع تجدیدپذیر	
برنامه زیست محیطی سازمان ملل، ۲۰۱۷	پیشگیری از آلودگی و حفاظت از محیط زیست	
Dlouha, Danis, Kroufek, Diouhy, Henderson, 2017	تغییر نگرش نسبت به مصرف روزانه و الگوهای معمول در سطح فردی	
Dlouha, Danis, Kroufek, Diouhy, Henderson, 2017	حمایت از ارزشهای غیرمادی گرایی	
برنامه زیست محیطی سازمان ملل، ۲۰۱۰	تعهد و مسئولیت اجتماعی نسبت به نحوه مصرف	
برنامه زیست محیطی سازمان ملل، ۲۰۱۰	قدردانی از طبیعت و شیوه زندگی پایدار	
Dlouha, Danis, Kroufek, Diouhy, Henderson, 2017	انطباق با تولیدات و شرایط جدید	
Dlouha, Danis, Kroufek, Diouhy, Henderson, 2017	نهادینه‌سازی رفتارهای پایدار	
کارالار و کاراسی، ۲۰۱۰	تعهد مصرف‌کننده نسبت به خریدهای پایدار	
ماروپ، ۲۰۱۷	ایجاد نگرش شهروند جهانی	
Pektas, ۲۰۱۷ Ferrari, 2016	رویکرد مسئولانه نسبت به کاربرد فناوری	
Morrison, 2017 شورای مصرف‌کننده، ۲۰۱۶ Nord, 2010	آگاهی زیست محیطی شامل آشنایی در خصوص؛ استفاده مجدد، بازیافت و بازیابی کالا	
Morrison, 2017	چرخه مواد و اثرات زیست محیطی زیاده	
Barth et al, 2014	روش‌ها و تکنولوژی‌های کاهش زیاده	
Edwiger, 2017 ؛ رومن و همکاران (۲۰۱۵)	ایده حفظ محیط زیست و کنترل آلودگی	
Liebenberg, 2015	اهمیت حفظ محیط زیست	
Hargis, 2017	کنترل آلودگی محیط زیست	
Morrison, 2017	مدیریت منابع طبیعی برای حفظ تعادل در طبیعت	
شورای مصرف‌کننده، ۲۰۱۶	اثرات بلایای طبیعی بر تعادل طبیعت	

MCGregor, 2005 Barth et al, 2014	اثرات آلودگی محیط زیست مانند: آلودگی محیطی، مواد شیمیایی، آلودگی گازهای گلخانه‌ای	
شورای مصرف کننده، ۲۰۱۶	- راه‌های حفظ تعادل در طبیعت	
Hamza,Dalmarco , Pereira , 2017 شورای مصرف کننده، ۲۰۱۶	توانایی: مشارکت در بازیافت و دیگر برنامه‌های زیست محیطی	
Keles, 2015 برنامه زیست محیطی سازمان ملل، ۲۰۱۰	اجتناب از شکار غیر قانونی حیوانات	
Widjajanti, 2014; Nord, 2010	استفاده از محصولات سازگار با محیط زیست	
برنامه زیست محیطی سازمان ملل، ۲۰۱۰	کمک به حفظ تنوع زیست محیطی	
Nord, 2010 اینجا و الان، ۲۰۱۰؛	مدیریت منابع فیزیکی (کنترل، نگهداری، استفاده مجدد، جایگزینی)	
ماروپ، ۲۰۱۷	پایبندی به حفاظت و سلامت اکوسیستم،	
Nord, 2010	احساس تعهد نسبت به کاهش اثرات زیست محیطی	
برنامه زیست محیطی سازمان ملل، ۲۰۱۰	درک چالش‌های مواجهه با سیاره و نیاز به الگوهای مناسب مصرف و تولید بیشتر	
برنامه زیست محیطی سازمان ملل، ۲۰۱۰	احساس تعهد نسبت به نگرانی‌های محیطی و ملاحظات مربوط به جهانی شدن	
Nord, 2010	ایجاد نگرش مثبت نسبت به حفظ محیط زیست	

پس از شناسایی و استخراج داده‌های اولیه، جدول ۳ با تکنیک دسته‌بندی حاصل شد که در اغلب آنها، از تکنیک کمی فراچکیده‌نویسی نیز بهره برده شده است. پس از تکمیل جدول توصیفی و دسته‌بندی، شباهت‌ها، تفاوت‌ها و ارتباطات بین داده‌های جدول‌ها مورد بررسی قرار گرفتند و نتایج حاصل در قالب جدول دانش، مهارت و نگرش در سه بعد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست‌محیطی طبقه‌بندی شدند.

^۱. UNEP

جدول ۳. دانش، مهارت و نگرش مرتبط با مصرف پایدار

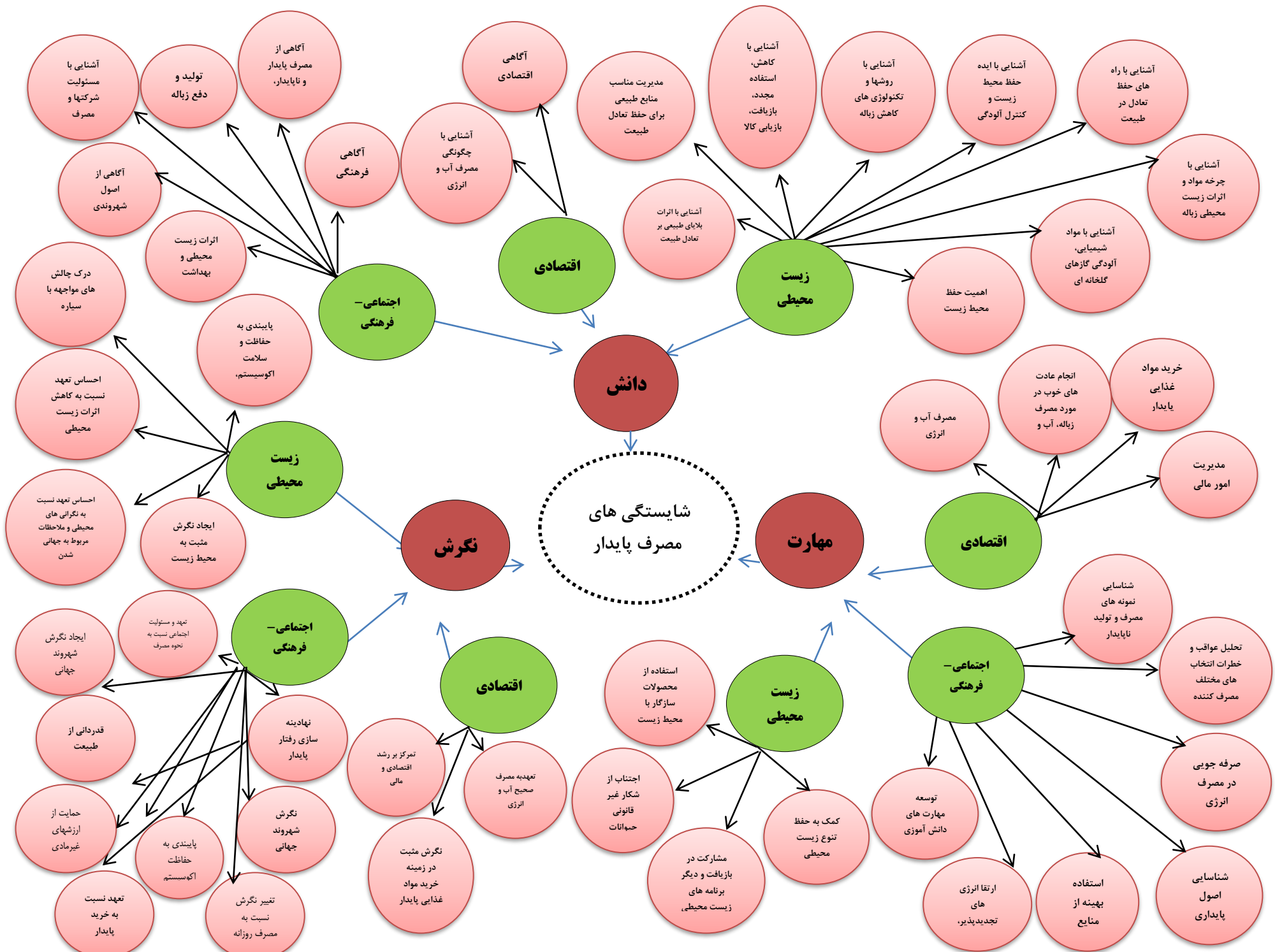
مضمون سازماندهنده سطح دوم	مضامین سازماندهنده سطح اول	مضامین پایه	
دانش	اقتصادی	آگاهی اقتصادی شامل آشنایی در خصوص؛	
		بیکاری	
		تورم	
		رشد اقتصادی	
		سیاست پولی و مالی	
	اجتماعی - فرهنگی	چگونگی مصرف آب و انرژی	
		آگاهی فرهنگی شامل آشنایی در خصوص؛	
		مصرف پایدار و ناپایدار	
		استفاده از منابع	
		تولید و دفع زباله	
	مهارت	اقتصادی	اثرات زیست محیطی و بهداشتی
			مسئولیت شرکت‌ها و مصرف‌کنندگان
			اصول شهروندی
			شناسایی اصول پایداری
			آگاهی زیست محیطی شامل آشنایی در خصوص؛
استفاده مجدد، بازیافت و بازیابی کالا			
چرخه مواد و اثرات زیست محیطی زباله			
روش‌ها و تکنولوژی‌های کاهش زباله			
ایده حفظ محیط زیست و کنترل آلودگی			
اهمیت حفظ محیط زیست			
کنترل آلودگی محیط زیست			
مدیریت منابع طبیعی برای حفظ تعادل در طبیعت			
اثرات بلایای طبیعی بر تعادل طبیعت			
اثرات آلودگی محیط زیست مانند: آلودگی محیطی، مواد شیمیایی، آلودگی گازهای گلخانه‌ای			
- راه‌های حفظ تعادل در طبیعت			
توانایی در:			
نمایش عادت‌های خوب در مورد مصرف زباله			

مصرف آب و انرژی (مثل: کاشتن درخت، شستن ماشین با یک سطل آب، بستن شیرها، مسواک با یک لیوان آب، خاموش کردن لامپ‌های اضافی)		
مدیریت مالی (بودجه بندی، صرفه جویی، سرمایه گذاری)		
خرید مواد غذایی پایدار(غذا، میوه ها و محصولات ارگانیک)		
توانایی: شناسایی نمونه های مصرف و تولید ناپایدار (محلی و جهانی)	اجتماعی - فرهنگی	
تحلیل عواقب و خطرات انتخاب های مختلف مصرف کننده		
استفاده بهینه از غذا، نوشیدنی، انرژی، آب، امور مربوط به سفر، ترافیک، خرید و فروش زمین و ...		
توانایی ارتقا انرژی های تجدیدپذیر، انرژیهای برفی، آبی، بادی، خورشیدی		
توسعه مهارت های دانش آموزی در زمینه مصرف		
صرفه جویی در مصرف انرژی در صنایع تجدید ناپذیر		
پیشگیری از آلودگی و حفاظت از محیط زیست		
توانایی: مشارکت در بازیافت و دیگر برنامه های زیست محیطی		
اجتناب از شکار غیر قانونی حیوانات		
استفاده از محصولات سازگار با محیط زیست		
کمک به حفظ تنوع زیست محیطی	زیست محیطی	
مدیریت منابع فیزیکی (کنترل، نگهداری، استفاده مجدد، جایگزینی)		
نگرش مثبت به خرید مواد غذایی پایدار، مثل غذاهای ارگانیک	اقتصادی	
تعهد به مصرف صحیح آب و انرژی		
تمرکز بر رشد اقتصادی و مالی	اجتماعی - فرهنگی	نگرش
درک همبستگی بین سیستم های انسانی و زمین		
تغییر نگرش نسبت به مصرف روزانه و الگوهای معمول در سطح فردی		
حمایت از ارزشهای غیرمادی گرایی		
تعهد و مسئولیت اجتماعی نسبت به نحوه مصرف		
قدردانی از طبیعت و شیوه زندگی پایدار		
انطباق با تولیدات و شرایط جدید		
نهادینه سازی رفتارهای پایدار		
تعهد مصرف کننده نسبت به خریدهای پایدار		
ایجاد نگرش شهروند جهانی		
رویکرد مسئولانه نسبت به کاربرد فناوری	زیست محیطی	
پایبندی به حفاظت و سلامت اکوسیستم،		
احساس تعهد نسبت به کاهش اثرات زیست محیطی		

درک چالش‌های مواجهه با سیاره و نیاز به الگوهای مناسب مصرف و تولید بیشتر		
احساس تعهد نسبت به نگرانی‌های محیطی و ملاحظات مربوط به جهانی شدن		
ایجاد نگرش مثبت نسبت به حفظ محیط زیست		

گام پنجم: ترکیب یافته‌ها

در این مرحله، با جستجوی استعاره‌ها و مفاهیم اصلی مرتبط با شایستگی‌های آموزش پایدار در گزارش‌های جمع‌آوری شده و تطبیق این مفاهیم با سایر استعاره‌ها یا مفاهیم در همان گزارش و دیگر گزارش‌ها، و اصلاح، تغییر، ادغام و حذف برخی استعاره‌ها، استعاره‌های جدیدی از شایستگی‌های آموزش مصرف پایدار با رعایت اختصار، وضوح و قابلیت فهم تولید شدند. شکل ۱ یافته‌های مقالات مربوط به شایستگی‌های مصرف پایدار را در این مرحله یکپارچه‌سازی کرده است.

شکل ۱. یکپارچه سازی یافته های مقالات، مربوط به شایستگی های آموزش مصرف پایدار

گام ششم: اعتباریابی یافته‌ها

فرا ترکیب‌گران می‌بایست از آغاز تا انجام فرایند، در اندیشه‌ی راهکارهای مناسب به منظور ارتقای اعتبار پژوهش خود باشند. سندلوفسکی و باروسو (۲۰۰۷) چهار نوع اعتباریابی را برای فرا ترکیب معرفی می‌کنند.

- جهت اعتباریابی توصیفی^۱، تمامی گزارش‌های مرتبط و مشخصه‌های هر گزارش شناسایی شد.

همچنین در اعتباریابی نظری^۲، روش‌هایی را که فرا ترکیب‌گر به منظور یکپارچه‌سازی و تفسیر یافته‌های پژوهشی توسعه داده و به کار می‌برد مورد اعتباریابی قرار گرفت.

- و اعتباریابی پراگماتیک^۳؛ سودمندی، قابلیت انتقال دانش، کاربردی بودن و مناسب بودن فرا ترکیب مورد بررسی قرار گرفت.

فرایندهایی که منجر به ارتقای اعتبار فرا ترکیب‌های کیفی می‌شود را می‌توان در جدول شماره ۶ به طور خلاصه بیان کرد:

مستندسازی از تمام فرایندها، رویه‌ها، تغییرات در روند کار و نتایج. برگزاری	توصیفی -
نشست‌های تیمی تفکر با صدای بلند.	تفسیری-نظری -
	پراگماتیک

اعتباریابی پژوهش برنامه‌درسی مصرف پایدار

در پژوهش حاضر، به جز ارتباط با نویسندگان اولیه‌ی مقاله، از تمامی فرایندهای بهینه‌سازی اعتبار ترکیب، مذکور در جدول ۶، بهره برده شده است.

¹. Validity
². Descriptive
³. Theoretica
⁴. Pragmatic

جدول ۶. فرایندهای بهینه‌سازی اعتبار فراترکیب (سندلوفسکی و باروسو، ۲۰۰۷)

فرایندها	نوع اعتباریابی
ارتباط با نویسندگان مطالعات اولیه	توصیفی-تفسیری
مشورت با کتابدار مرجع	توصیفی
مشورت با متخصص پژوهش‌های فراترکیب	نظری
جستجوی مستقل منابع حداقل توسط دو بازنگر	توصیفی
ارزیابی مستقل هر گزارش حداقل توسط دو بازنگر	توصیفی-تفسیری
جلسه‌های هفتگی تیم پژوهشی به منظور بحث درباره‌ی نتایج جستجوها و شکل‌دهی و اصلاح راهبردهای جستجوی منابع	توصیفی
جلسه‌های هفتگی تیم پژوهشی به منظور بحث درباره‌ی نتایج ارزیابی‌ها و تصمیم‌گیری درباره‌ی راهبردهای ارزیابی مطالعات	توصیفی-تفسیری
جلسه‌های هفتگی تیم پژوهشی به منظور تثبیت حوزه‌های مورد توافق و مذاکره	توصیفی-
درباره‌ی حوزه‌ها و موارد شامل اختلاف نظر تا رسیدن به اجماع	تفسیری- نظری

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحلیل مضمون مربوط به الگوی شایستگی‌های مصرف پایدار نشان داد که شایستگی‌های مصرف پایدار را می‌توان در سه بعد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، و زیست محیطی و در سه حیطه دانش، مهارت و نگرش تقسیم‌بندی نمود:

در حیطه **دانش اقتصادی**، می‌توان به آشنایی فراگیران با مفاهیمی مانند بیکاری، تورم، رشد اقتصادی و چگونگی مصرف آب و انرژی اشاره کرد. آشنایی فراگیران با مفهوم مصرف آب و انرژی می‌تواند از طریق مشاهده استفاده کمتر از آب در هنگام شستن دندان‌ها، شستن ظرف‌ها، حمام کردن، شستن ماشین یا حیاط، خاموش کردن لامپ‌های اضافه صورت پذیرد (کارالار و کاراسی، ۲۰۱۰). در کشورهای در حال توسعه انرژی برای مقاصد خانگی غالباً بخش عمده‌ای از مصرف انرژی ملی را تشکیل می‌دهد که بیشتر انرژی مورد نیاز برای پخت و پز و گرمایش فضایی و شستشو است

(سازمان مشارکت و توسعه اقتصادی^۱ و انجمن بین‌المللی انرژی، ۲۰۰۶). این یافته با یافته‌های (Yang & Qin (2000).Maenpaa(2004); Finland(1999) همسو می‌باشد.

در حیطه مهارت اقتصادی، توانایی فراگیران در مواردی مانند خرید مواد غذایی پایدار (غذا، میوه‌ها و محصولات ارگانیک، مدیریت مالی (بودجه‌بندی، صرفه‌جویی، سرمایه‌گذاری)، مصرف آب و انرژی (مثل: کاشتن درخت، شستن ماشین با یک سطل آب، بستن شیرها، مسواک با یک لیوان آب، خاموش کردن لامپ‌های اضافی، نمایش عادت‌های خوب در مورد مصرف زباله) نام برد. همانطور که گزینه‌های غذایی کودکان دبستانی تا حد زیادی توسط والدین تعیین می‌شود (Campbell & Crawford, 2001)، توجه به عوامل تصمیم‌گیری والدین باید مورد توجه قرار گیرد. به نظر می‌رسد مهم بودن سبک زندگی والدین (مورتون و همکاران، ۱۹۹۶)، و همچنین زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی (مارکی، ۲۰۰۴) در نوع و سبک انتخاب غذای کودکان تأثیرگذار است. برخی مطالعات نشان می‌دهد که دانش تغذیه‌ای والدین نیز تأثیری در انتخاب و آماده‌سازی غذا دارد (Variyam, 1999). مطالعات دیگر نشان می‌دهد که اکثر والدین می‌دانند که غذاها سالم و ناسالم کدامند (Variyam, 2001؛ Hesketh, 2005) و می‌توانند از طریق مشارکت دادن کودکان در خرید و تهیه غذا، سبک استفاده از مواد غذایی پایدار را به آنها آموزش داد.

در حیطه نگرش اقتصادی می‌توان به تعهد و تمرکز بر رشد اقتصادی و مالی، تعهد به مصرف صحیح آب و انرژی، نگرش مثبت به خرید مواد غذایی پایدار، مثل غذاهای ارگانیک اشاره نمود. با وجود اهمیت بسیار زیاد فرهنگ اقتصادی جوامع و نقش جدی آن در رونق اقتصادی، هنوز درباره تولید و بازتولید الگوهای رفتار اقتصادی در کشور مطالعات چندانی انجام نشده است. گروه‌های اجتماعی مختلف در موضوع رفتارهای اقتصادی یکسان نیستند و متغیرهای زیادی در ایجاد تفاوت بین فرهنگ اقتصادی گروه‌های اجتماعی مختلف به عنوان محصول فرایندهای جامعه‌پذیری اقتصادی دخیل‌اند (بلالی و جعفری، ۱۳۹۴). همچنین مصرف بهینه به معنای کم مصرف کردن نیست، رعایت الگوی مصرف و تعهد نسبت به انجام آن ناشی از احساس مسئولیتی است که هر شخص به هم نوع

^۱. Organization for economic Co-operation and development (OECD)

^۲. International Energy Agency(IEA)

و جامعه خود دارد (Adib, 2009) این یافته با یافته‌های (Fien & Bentley 2004) همسو می‌باشد.

در حیطه دانش اجتماعی-فرهنگی آشنایی فراگیران با شیوه استفاده از منابع، تولید و دفع زباله، اثرات زیست محیطی و بهداشتی، مسئولیت شرکت‌ها و مصرف‌کنندگان، اصول شهروندی، شناسایی اصول پایداری را می‌توان نام برد. آموزش شهروندی را می‌توان به عنوان دانش، ابزار و فعالیت‌هایی در نظر گرفت که به منظور ترغیب افراد جامعه برای مشارکت فعالانه در زندگی اجتماعی و پذیرش و اعمال حقوق و مسئولیت‌های خود، طراحی می‌شوند (Collado & Atxurra 2006) این یافته با یافته‌های واقف، شبیری و رضوانی (۱۳۹۴) و (Fogelström 2014) همسو می‌باشد.

در حیطه مهارت اجتماعی-فرهنگی می‌توان به توانایی فراگیران در مواردی مانند شناسایی نمونه‌های مصرف و تولید ناپایدار (محلی و جهانی)، تحلیل عواقب و خطرات انتخاب‌های مختلف مصرف‌کننده، استفاده بهینه از غذا، نوشیدنی، انرژی، آب، امور مربوط به سفر، ترافیک، خرید و فروش زمین و ...، توانایی ارتقاء انرژی‌های تجدیدپذیر، انرژی‌های برقی، آبی، بادی، خورشیدی، توسعه مهارت‌های دانش‌آموزی در زمینه مصرف، صرفه‌جویی در مصرف انرژی در صنایع تجدید ناپذیر، پیشگیری از آلودگی و حفاظت از محیط زیست سخن به میان آورد. طبق تحقیقات صورت پذیرفته در جامعه، در این زمینه مهارت‌های زیر لازم است: خلاقیت و نوآوری، مهارت‌های حل مسئله و تفکر انتقادی، مهارت‌های ارتباطی و رسانه‌ای، مهارت‌های مدیریت اطلاعات، مهارت‌های مدنی، که مفاهیم رفتار مصرف‌کننده و شهروندی مصرف‌کننده با هم مرتبط هستند، مهارت‌ها و نگرش‌های اجتماعی و مهارت‌های بین‌المللی (به عنوان مثال مهارت‌های زبان و آگاهی از فرهنگ‌های دیگر). (نورد، ۲۰۱۰). این یافته با یافته‌های

Armstrong, Campbell & Hekimci, JonesLattuca, Voigt, & Fath(2010)

همسو می‌باشد.

در حیطه نگرش اجتماعی-فرهنگی می‌توان به درک همبستگی بین سیستم‌های انسانی و زمین، تغییر نگرش نسبت به مصرف روزانه و الگوهای معمول در سطح فردی، تعهد و مسئولیت اجتماعی نسبت به نحوه مصرف، قناعت از طبیعت و شیوه زندگی پایدار، انطباق با تولیدات و شرایط جدید، نهادینه سازی رفتارهای پایدار، تعهد مصرف‌کننده نسبت به خریدهای پایدار، ایجاد نگرش شهروند جهانی، رویکرد مسئولانه نسبت به کاربرد فناوری، حمایت از ارزش‌های غیرمادی‌گرایی بهره برد. آگاهی فراگیران با مفهوم مسئولیت اجتماعی، رفتار انسان‌ها با یکدیگر و محیط زیست را نشان

می‌دهد. متأسفانه زیاده‌روی در استفاده انسان‌ها از منابع طبیعی، اکوسیستم موجود را دچار مشکل کرده است. همچنین با توجه به عدم مسئولیت‌پذیری نسبت به محیط زیست و جامعه خطرات عمده‌ای برای انسان‌ها به وجود آورده و انقراض گونه‌های حیوانی و گیاهی چرخه حیات را دچار اختلال نموده است (Haghighi, 2011) این یافته با یافته‌های (Karakus & Yesilpınar, 2013) همسو می‌باشد.

آموزش برای زندگی و مصرف پایدار شامل تعبیر و تفسیر نیازها و خواسته‌های انسان، یادگیری در مورد اصول اعتدال و کفایت و همچنین وسیله‌ای برای جلوگیری از عدم تعادل اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و محیطی است. آموزش مصرف پایدار در راستای زندگی پایدار، یادگیری مسئولیت است، که هدف آن کمک به توانایی فرد برای مدیریت زندگی خود و در عین حال مشارکت در مدیریت کلی زندگی جامعه جمعی و کسب دانش، نگرش و مهارت‌های لازم برای زندگی بهتر و با کیفیت‌تر می‌باشد (Raaf, et al, 2016). هدف اصلی آموزش مصرف‌کننده تاکنون آموزش دانش‌آموزان در مدرسه به عنوان شهروندان عقلانی، آگاه و اخلاقی تحت نظارت دولت و جامعه است (نورد، ۲۰۱۰). بعلاوه بشر نمی‌تواند برای مدتی طولانی، چشم‌های خود را بر روی معضلاتی؛ مانند بحران غذایی، کاهش منابع و ذخایر و از بین رفتن تنوع بیولوژیکی ببندد. یکی از راه‌های روبه‌رو شدن با این معضلات، آموزش همگانی برای توسعه پایدار با هدف توانمند ساختن افراد در هر سن و مقطعی از زندگی است، تا اقدامات‌شان را در راستای توسعه پایدار انجام دهند. آموزش، کلیدی است برای شکل دادن به ارزش‌ها، رفتارها و نگرش‌ها، از طریق کسب دانش و مهارت که به تحقق توسعه پایدار، کمک می‌کند. آموزش، اثربخش‌ترین سازوکار جامعه برای مقابله با بزرگ‌ترین مسئله قرن؛ یعنی توسعه پایدار است (سازمان ملل، ۲۰۱۴).

در حیطه دانش زیست محیطی، آشنایی با فرایند استفاده مجدد، بازیافت و بازیابی کالا، چرخه مواد و اثرات زیست‌محیطی زباله، روش‌ها و تکنولوژی‌های کاهش زباله، ایده حفظ محیط زیست و کنترل آلودگی، اهمیت حفظ محیط زیست، کنترل آلودگی محیط زیست، مدیریت منابع طبیعی برای حفظ تعادل در طبیعت، اثرات بلایای طبیعی بر تعادل طبیعت، اثرات آلودگی محیط زیست مانند: آلودگی محیطی، مواد شیمیایی، آلودگی گازهای گلخانه‌ای، راه‌های حفظ تعادل در طبیعت قابل ذکر می‌باشد. دانش زیست‌محیطی به عنوان دانش عمومی در مورد حقایق، مفاهیم و روابط محیط طبیعی

¹. United Nations

و اکوسیستم‌های آن می‌باشد (Ko, Hwang, Kim, 2013) آموزش حفاظت از محیط زیست از بهترین شیوه‌هایی است که با آگاهی دادن به کودکان و بزرگسالان در زمینه محیط زیست به آنان می‌آموزد تا از طریق احترام گذاشتن به طبیعت، خود را مسئول حفظ و حراست از محیط زیست بدانند متخصصان معتقدند که مشکل اصلی برنامه‌های آموزش محیط زیست، این است که آموزش از دوران کودکی آغاز نمی‌شود. بنابراین همان‌طور که دیدونت بیان کرده است اگر ما خواهان این هستیم که نسل‌های آینده به زمین احترام بگذارند لازم است که امروز مطالبی درباره آموزش حفاظت از محیط زیست را به کودکان آموزش داد (Didonet, 2008). این یافته با یافته‌های آربونات (Leeuw, 2004) همسو می‌باشد.

در حیطه مهارت زیست محیطی نیز توانایی فراگیران در مشارکت در بازیافت و دیگر برنامه‌های زیست‌محیطی، استفاده از محصولات سازگار با محیط زیست، کمک به حفظ تنوع زیست‌محیطی، مدیریت منابع فیزیکی (کنترل، نگهداری، استفاده مجدد، جایگزینی) مطرح می‌باشد. با توجه به اینکه بهترین زمان برای آموزش‌های زیست‌محیطی دوره کودکی است جهت بهبود روش‌های بهبود مهارت‌های زیست‌محیطی می‌توان از گروه‌های همسن، روش ایفای نقش، برنامه‌های طبیعت‌گردی، برگزاری مسابقات و جشنواره‌ها جهت آموزش بهره برد (Grant, 2011)

در حیطه نگرش زیست محیطی می‌توان به احساس تعهد نسبت به کاهش اثرات زیست‌محیطی، پایبندی به حفاظت و سلامت اکوسیستم، رویکرد مسئولانه نسبت به کاربرد فناوری، احساس تعهد نسبت به نگرانی‌های محیطی و ملاحظات مربوط به جهانی شدن، درک چالش‌های مواجهه با سیاره و نیاز به الگوهای مناسب مصرف و تولید بیشتر، ایجاد نگرش مثبت نسبت به حفظ محیط زیست اشاره کرد. نگرش زیست‌محیطی عبارت است از یک زمینه یا حالت درونی و یا تمایل به یادگیری برای پاسخ به رفتار مطلوب یا نامطلوب زیست‌محیطی که در ذهن فرد وجود دارد (عباسی و رهبر، ۱۳۹۱). دوران کودکی اهمیت بسیار در ایجاد نگرش‌های محیط زیستی دارند و آموزش محیط زیست در این دوران، راهی برای پرورش نگرش‌های محیط زیستی در انسان است.

مطابق و همراستا با پژوهش حاضر، پژوهش‌های اخیر روی رشد عقلانی و مغز نشان می‌دهد که آموزش‌های دوران کودکی نقشی بسیار مهم در یادگیری هر انسان دارند (Nutbrown, 2006). سال‌های اولیه زندگی، دوران بسیار حساسی است که در آن نگرش‌ها، ارزش‌ها و مهارت‌های مورد نیاز برای حفظ و پشتیبانی محیط زیست، شکل می‌گیرند.

(Pramling Samuelsson, I. & kaga, 2008). یکی از اهداف آموزشی در دوران دبستان، آشنایی با محیط زیست، انس و علاقه به طبیعت و حفظ آن است که می‌تواند شامل موارد ذیل باشد: توجه به محیط زیست و زیبایی‌های آن (پارک، جنگل، کوه، دریا، رودخانه و حفظ و مراقبت از گل‌ها و گیاهان، آب دادن، خودداری از چیدن و شکستن شاخه‌ها، کاشتن گل و درخت و ...). حفظ و مراقبت از جانوران (غذا دادن به پرندگان و حیوانات صرفه‌جویی در مصرف منابع طبیعی، آب، گاز، برق، سوخت، کاغذ، ریختن زباله در کیسه یا سطل مخصوص آن در مکان‌های گوناگون تفکیک زباله و دلیل آن، خودداری از آلوده کردن هوا، آب یا زمین خودداری از ایجاد آلودگی‌های صوتی (صدای بوق، سروصدای زیاد و بلند) می‌باشد (روحی پور و شبیری، ۱۳۹۷).

اما، به طور کلی، جوامع معمولاً از نظام آموزشی انتظار دارند تا افراد جوان و کم سن و سال را برای زندگی حرفه‌ای آتی آماده کنند. بخشی از فرایند جامعه‌پذیری توسط نظام آموزشی رسمی انجام می‌پذیرد و از این نظام انتظار می‌رود افراد جوان را آماده کند تا مسئولیت‌های خود را در زمینه کمک به شکل‌دهی و ایجاد جامعه‌ای پیچیده که اکنون ما در آن زندگی می‌کنیم، ایفا کنند (Sterling, 2001؛ Tilburye, 2005). بنابراین، نظام آموزش عمومی و به‌ویژه، مدرسه به عنوان یک نهاد فراگیر، در زمینه پیاده‌سازی و اجرای مصرف پایدار، نقش مهم و برجسته‌ای پیدا می‌کند. به نحوی که می‌توان انتظار داشت که آموزش برای مصرف پایدار حتی به‌طور فزاینده در برنامه درسی نظام‌های آموزشی نیز وارد شده باشد. چنین آموزش‌هایی باید به عنوان یک فرایند طولانی مدت و مداوم در نظر گرفته شود که تصمیم‌گیری و مهارت‌های بهتر را در سراسر زندگی مصرف‌کنندگان ایجاد می‌کند. با شناخت اهمیت فزاینده آموزش مصرف‌کننده و نقش آن می‌توان در کنار همکاری با افزایش آگاهی عمومی دانش‌آموزانی با مصرف پایدار بار آورد در واقع برای رسیدن به یک توسعه پایدار باید در الگوهای مصرف تغییراتی ایجاد کرد و به مصرف پایدار رسید و مسئولیت تحقق چنین الگویی بر عهده‌ی دولت‌هاست تا با اتخاذ سیاست‌های مناسب جامعه را در این مسیر قرار دهد. بنابراین آگاه‌سازی و آموزش جامعه در جهت آشنایی با اهمیت موضوع مصرف پایدار بسیار مهم بوده و در بین متولیان این امر، نهاد آموزش و پرورش نقش مهمی را ایفا می‌کند. (Shelburne, 2015) معتقد است که در واقع آموزش برای مصرف پایدار، فرصت‌های ذاتی برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا از طریق کار واقعی در مدرسه و جامعه محیط زندگی خود را بهتر بشناسند و دانش و مهارت‌هایی کسب کنند که احساس مسئولیت کنند و اخلاق مراقبتی در آنها تقویت شود. لذا ضرورت پیدا می‌کند که سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزش و پرورش به حوزه برنامه درسی آموزش مصرف

پایدار توجه بیشتری کنند تا دانش‌آموزان با مفهوم مصرف پایدار به عنوان نمودی از توسعه پایدار آشنایی پیدا کنند. در کودکان پیش از دبستان لازم است ارتباط بین آموزش مصرف پایدار و تجارب درون و بیرون از مدرسه برقرار شود. بر طبق دستورالعمل آموزش مصرف پایدار برای مدارس ابتدایی و پیش از آن (راهنمای آموزش مصرف‌کننده برای دوران ابتدایی کشور نوروز، ۱۹۹۸)، آگاهی به معنای کمک به دانش‌آموزان برای مشاهده، ایجاد پرسش و ارتباط با ارزش‌ها و هنجارهای مرتبط با آموزش مصرف پایدار است. بر طبق این برنامه‌ها باید مفاهیمی همچون خرید، فروش، خرج کردن، دادن و گرفتن به وضوح درک شوند. آموزش حفاظت از محیط زیست از بهترین شیوه‌هایی است که با آگاهی دادن به کودکان و بزرگسالان در زمینه محیط زیست به آنان می‌آموزد تا از طریق احترام گذاشتن به طبیعت، خود را مسئول حفظ و حراست از محیط زیست بدانند. متخصصان معتقدند که مشکل اصلی برنامه‌های آموزش محیط زیست، این است که آموزش از دوران کودکی آغاز نمی‌شود. بنابراین اگر خواهان این هستیم که نسل‌های آینده به زمین احترام بگذارند لازم است که امروز مطالبی درباره آموزش حفاظت از محیط زیست و رابطه متقابل میان فعالیت‌های انسان و محیط زیست را در برنامه درسی دانش‌آموزان دوره ابتدایی بگنجانیم.

منابع

- Abbasi Javad, Enayati Gholamreza, and Mohsen (2013). Investigating the Factors Affecting Green Shopping Behavior of Iranian Students (Case Study: Students of Qazvin Islamic Azad University). *Quarterly Journal of Industrial Strategic Management*, Fall 2012, Volume 9, Number 27. 35-49. Persian.
- Adomflent, M., Fischer, D., Godemann, J., Herzig, C., Otte, I., Rieckmann, M., & Timm, J.M. (2014). Emerging areas in research on higher education for sustainable development e management education, sustainable consumption and perspectives from Central and Eastern Europe. *Journal of Cleaner Production*, 62(1), 1ñ7.
- Adomßent, M., Fischer, D., Godeman, J., Herzig, C., Otte, I., Rieckmann, M., & Timm, J. (2014). Emerging areas in research on higher education for sustainable development - management education, sustainable consumption and perspectives from Central and Eastern Europe. *Journal of Cleaner Production*, 62, 1-7.
- Ajzen, I. (1985). From intentions to actions: A theory of planned behavior. In *Action control* (pp. 11-39). Springer, Berlin, Heidelberg.
- Arbuthnott, K. D. (2009): Education for sustainable development beyond attitude change. *International Journal of Sustainability in Higher Education* 10: 152-163
- Balali, Ismail; Jafari, Raheleh (2016). Comparison of homogeneity and heterogeneity of women's economic attitudes and behaviors. *Quarterly Journal of Women and Family Socio-Cultural Council*. Year 17, No. 67, 157-2013. Persian.
- Balderjahn, I.; Buerke, A.; Kirchgeorg M.; Peyer, M.; Seegebarth, B.; Wiedmann, K.

- (2013). "Consciousness for sustainable consumption: Scale development and new insights in the economic dimension of consumers' sustainability". In: *AMS Review*, 3 (4), 181-192.
- Barth, M., Godemann, J., Rieckmann, M., Stoltenberg, U. (2007). Developing Key Competencies for Sustainable Development in Higher Education. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 8(4), 416-430.
- Barth, M., Godemann, J., Rieckmann, M., Stoltenberg, U. (2007). Developing Key Competencies for Sustainable Development in Higher Education. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 8(4), 416-430
- Barth, M., Michelsen, G. (2013). Learning for change: an educational contribution to sustainability science. *Sustainability Science*, 8(1), 103-119
- Bentley, M., Fien, J., & Neil, C. (2004). *Sustainable consumption: Young Australians as agents of change*. Canberra: Department of Family and Community Services.
- Biltagy, Marwa (2015). *Education for Sustainability: Vision and Action of Higher Education for Sustainable Consumption*. International Journal of Economics and Finance; Vol. 7, No. 12; 2015 ISSN 1916-971X E-ISSN 1916-9728 Published by Canadian Center of Science and Education
- Biswas, A., Roy, M. (2014). "Green products: an exploratory study on the consumer behaviour in emerging economies of the East". *Journal of Cleaner Production* xxx. pp. 1-6.
- Blaylock, J., Smallwood, D., Kassel, K., Variyam, J., & Aldrich, L. (1999). Economics, food choices, and nutrition. *Food Policy*, 24(2-3), 269-286.
- Böhme, T., Stanzus, L., Geiger, S., Fischer, D., & Schrader, U. (2018). Mindfulness Training at School: A Way to Engage Adolescents with Sustainable Consumption? *Sustainability*, 10(10), 3557.
- Campbell, C., & Henning, M. B. (2010). Planning, Teaching, and Assessing Elementary Education Interdisciplinary Curriculum. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 22(2), 179-186.
- Caro, J. J., Nord, E., Siebert, U., McGuire, A., McGregor, M., Henry, D & Kolominsky-Rabas, P. (2010). The efficiency frontier approach to economic evaluation of health-care interventions. *Health Economics*, 19(10), 1117-1127.
- Connolly, J. C. & Prothero, A. (2003). *Sustainable consumption: Consumption, consumers and the commodity discourse*. *Consumption Markets & Culture*, 6 (4), 275-291.
- Coppack, M. (2003). *It All Adds Up: A Consensus on a National Strategy for Consumer Education*. National Consumer Council.
- Corney, G., & Reid, A. (2007). Student teachers' learning about subject matter and pedagogy in education for sustainable development. *Environmental Education Research*, 13(1), 33-54.
- Cosic, Ajla. (2015). Sustainable Consumer Behaviour. PHD THESIS Sant'Anna School of Advanced Studies, *Institute of Management. Piazza Martiri Della Liberta 24, 56127 Pisa, Italy*.
- Coulthard, S., Johnson, D., & McGregor, J. A. (2011). Poverty, sustainability and human wellbeing: a social wellbeing approach to the global fisheries crisis. *Global Environmental Change*, 21(2), 453-463.
- Council, C. (2016). *Sustainable Consumption for a Better Future: A Study on Consumer Behaviour and Business Reporting*. Consumer Council.

- Dangelico, R. M., & Pontrandolfo, P. (2010). From green product definitions and classifications to the Green Option Matrix. *Journal of Cleaner Production*, 18(16-17), 1608-1628.
- De Haan, G. (2006). The BLK '21' programme in Germany: a 'Gestaltungskompetenz'-based model for Education for Sustainable Development. *Environmental Education Research*, 12(1), 19-32.
- De Haan, G. (2010). The development of ESD-related competencies in supportive institutional frameworks. *International Review of Education*, 56(2-3), 315-328.
- De La Caba Collado, M., & Lopez Atxurra, R. (2006). Democratic citizenship in textbooks in Spanish primary curriculum. *Journal of curriculum studies*, 38(2), 205-228.
- de Leeuw, B. (2004). Ten-year framework on sustainable consumption and production. In *Proceedings of international workshop on driving forces and barriers to sustainable consumption* (p. 8).
- De Stefano, L., & Lopez-Gunn, E. (2012). Unauthorized groundwater use: institutional, social and ethical considerations. *Water Policy*, 14(S1), 147-160.
- Fazli, Rakhsareh (2016). Preschool education is the basis of sustainable development. Third National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Studies, No. 29. 20-30, Persian.
- Fien, J. (2004). 11 Education for sustainability. *Studying society and environment: A guide for teachers*, 184.
- Finfgeld-Connett, D. (2018). *A guide to qualitative meta-synthesis*. New York: Routledge.
- Finfgeld-Connett, D., & Johnson, E. D. (2013). Literature search strategies for conducting knowledge-building and theory-generating qualitative systematic reviews. *Journal of advanced nursing*, 69(1), 194-204.
- Fischer, D. & Barth, M. (2014). Key Competencies: Reconciling Means and Ends in Education for
- Fogelström, E. (2014). The role of consumer knowledge towards more sustainable consumption patterns: The thoughts and attitudes of consumer information and knowledge among consumers.
- Fournier, S. (1998). Special session summary consumer resistance: societal motivations, consumer manifestations, and implications in the marketing domain. *ACR North American Advances*.
- Frank-Martin, B., & Peattie, K. J. (2009). Sustainability marketing: a global perspective.
- Gilg, A., Barr, S., & Ford, N. (2005). Green consumption or sustainable lifestyles? Identifying the sustainable consumer. *Futures*, 37(6), 481-504.
- Godazgar, H. (2007). Islam versus Consumerism and Postmodernism in the Context of Iran. *Social Compass*. 54(3). pp.389-418.
- Gombert-Courvoisier, S., Sennes, V., Ricard, M., & Ribeyre, F. (2014). Higher education for sustainable consumption: case report on the human ecology master's course (University of Bordeaux, France). *Journal of Cleaner Production*, 62, 82-88.
- Grant, T., & Littlejohn, G. (2001). *Teaching about Climate Change: Cool Schools Tackle Global Warming*. Green Teacher, PO Box 1431, Lewiston, NY 14092.
- Graymore, M. L., Sipe, N. G., & Rickson, R. E. (2008). Regional sustainability: how useful are current tools of sustainability assessment at the regional scale? *Ecological economics*, 67(3), 362-372.

- Hamza, K. M., Dalmarco, D. D. A. S., & Pereira, F. A. D. M. (2018). Sustainable consumption profile differences among Brazilian regions. *Journal of environmental planning and management*, 61(9), 1553-1569.
- Hamza, Kavita Miadaira. Dalmarco, Denise de Abreu Sofiatti Pereira. Fernando Antonio de Melo (2017). Sustainable consumption profile differences among Brazilian regions. *Journal of Environmental Planning and Management*.
- Haqnejad, Amin; Dehnavi, Jalal; Saleh Nia, Narges (2011). The Role of Culture in Economic Development, *Cultural Engineering Monthly*, Fourth Year, No. 43 and 44. 66-79. Persian.
- Hekimci, F., & Müşaviri, M. P. M. T. (2010). Ekonominin Yükselen Değerleri; “Etik Tüketicilik” ve “Etik Ticaret”. *Tüketici Yazıları (II)*, 47.
- Hesketh, K., Waters, E., Green, J., Salmon, L., & Williams, J. (2005). Healthy eating, activity and obesity prevention: a qualitative study of parent and child perceptions in Australia. *Health promotion international*, 20(1), 19-26.
- Hume, M. (2010) Compassion without action: Examining the young consumers consumption and attitude to sustainable consumption. *Journal of World Business*, 45, 385-394.
- In A. E. J. Wals (Ed.), *Social learning: Towards a sustainable world* (pp.117-131). The Netherlands: Wageingen Academic Publishers.
- Jackson, T. (2005). Live better by consuming less?: is there a “double dividend” in sustainable consumption?. *Journal of Industrial Ecology*, 9(1-2), 19-36.
- Jones, C. (2010). Interdisciplinary approach-advantages, disadvantages, and the future benefits of interdisciplinary studies. *ESSAI*, 7(1), 76-81.
- Karakuş, M., & Yeşilpınar, M. (2013). An example of practice based on interdisciplinary approach: Conscious consumer instruction. In *Proceedings of the European Conference on Curriculum Studies. Future Directions: Uncertainty and Possibility* (pp. 854-861).
- Keirstead, J. (2006). Evaluating the applicability of integrated domestic energy consumption frameworks in the UK. *Energy policy*, 34(17), 3065-3077.
- Kennedy, E., Krahn, H., & Krogman, N. T. (2013). Taking social practice theories on the road: A mixed-methods case study of sustainable transportation. In M. J. Cohen, H. S. Brown,
- Khajeh Nouri, Bijan; Masawat, Ibrahim; Moazani, Maryam (2013). Religion and Consumer Behavior, *Journal of Women and Society*, Third Year, Third Issue, Fall 2012. 79-104. Persian.
- Khatereh, Faizbakhsh Waqif, Seyed Mohammad Shobiri and Mohammad Rezvani. (2017). The role of non-formal education in raising students' awareness of reducing, reusing and recycling waste. *Environmental Sciences* 213-225. Persian.
- Kozar, J. M., & Hiller Connell, K. Y. (2013). Socially and environmentally responsible apparel consumption: knowledge, attitudes, and behaviors. *Social responsibility journal*, 9(2), 315-324.
- Künzli, C., & Bertschy, F. (2012). Education for Sustainable Development: Conceptual Foundations, Pedagogical Structure and Practical Implementation. *Education for Sustainable Development-European Approaches*.
- Li, S., Wu, N. Q., Zhu, C. G., Zhang, Y., Guo, Y. L., Gao, Y., ... & Sun, J. (2017). Significance of lipoprotein (a) levels in familial hypercholesterolemia and coronary artery disease. *Atherosclerosis*, 260, 67-74.

- Luchs, Michael G. & Mooradian, Todd A. (2011). Sex, Personality, and Sustainable Consumer Behaviour: Elucidating the Gender Effect. *Springer Science+Business Media, LLC. J Consum Policy*, DOI 10.1007/s10603-011-9179-0
- Mäenpää, I. (2004). Physical flow accounts, Finland 1999. *Draft 15th November*.
- Maniatis, P. (2016). Investigating factors influencing consumer decision-making while choosing green products. *Journal of Cleaner Production*, 132, 215-228.
- Marope, Mmantseta (2017). The conceptualization of competencies related to sustainable development and sustainable lifestyles, In-Progress Reflection No. 8 on *Current and Critical Issues in Curriculum, Learning and Assessment*
- McGregor, Sue. (2005). Sustainable consumer empowerment through critical consumer education: a typology of consumer education approaches. *International Journal of Consumer Studies*, 29, 5, pp437-447.
- Mont, O. & Plepys, A. (2008). Sustainable consumption progress: Should we be proud or alarmed? *Journal of Cleaner Production*, 16, 531-537
- Mr. Hir, Tavakol, Alizadeh Aghdam, Mohammad Baqer, and Honarvar. (2016) Investigating the relationship between literacy environment and responsible and sustainable consumer (Case study: Citizens of Urmia). *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 5 (1), 53-65 .Persian
- Mr. Hir, Tavakol, Alizadeh Aghdam, Mohammad Baqer, and Honarvar. (2016) Investigating the relationship between literacy environment and responsible and sustainable consumer (Case study: Citizens of Urmia). *Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 5 (1), 53-65 .Persian
- Newholm, T., & Shaw, D. (2007). Studying the ethical consumer: A review of research. *Journal of consumer Behaviour*, 6(5), 253-270.
- Nutbrown, C. (2006). Key concepts in early childhood education and care. London: Sage Publications.
- OECD (Organisation for Economic Co-Operation and Development) (2008). Promoting sustainable consumption: Good practices in OECD countries. Paris: OECD.
- P. J. Vergragt (Eds.), *Innovations in sustainable consumption: New economics, sociotechnical transitions and social practices* (pp. 252-276). Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing Limited.
- Peattie, K., & Peattie, S. (2009). Social marketing: A pathway to consumption reduction?. *Journal of Business Research*, 62(2), 260-268.
- Pektaş, A., & Acarman, T. (2017). Classification of malware families based on runtime behaviors. *Journal of information security and applications*, 37, 91-100.
- Pepper, M. Jackson, T. and Uzzell, D. (2009). an examination of the values that motivate socially conscious and frugal consumer behaviours. *International Journal of Consumer Studies*, 33, 126-136.
- Pourjamshidi, Hadith; Mehdizadeh, Hossein; Gholamrezaei, Saeed; Shiri, Nematullah (2016). Factors Affecting the Tendency to Sustainable Consumption Behavior: A Case Study of Khorramabad, *Quarterly Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, Fourth Year, Issue 4, Summer 2016. 55-64. Persian.
- Pramling Samuelsson, I. & Kaga, Y. (2008). Introduction. In I. Pramling Samuelsson & Y. Kaga (Eds.), *The contribution of early childhood education to a sustainable society* (9-17). Paris: UNESCO.
- Prothero, A., Dobscha, S., Freund, J., Kilbourne, W. E., Luchs, M. G., Ozanne, L. K., Rahmawati, Desy. Indartono, Setyabudi. (2018). The Integration of Sustainable

- Consumption Education on Social Studies Learning to Increase Students' Intention Toward Environmental Sustainability. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, volume 323
- Robert, K. W., Parris, T. M., & Leiserowitz, A. A. (2005). What is sustainable development? Goals, indicators, values, and practice. *Environment: science and policy for sustainable development*, 47(3), 8-21.
- Rouhipour, Zohreh Al-Zahra, Shabbiri, Larijani, and Mikaeli. (2019). Investigating the effects of establishing nature schools on urban livability using the Delphi technique in the case study of Pardisan Park in Tehran. *Journal of Urban Ecology Research*, 10 (19), 27-46. Persian.
- Rouhipour, Zohreh Al-Zahra, Shabbiri, Larijani, and Mikaeli. (2019). Investigating the effects of establishing nature schools on urban livability using the Delphi technique in the case study of Pardisan Park in Tehran. *Journal of Urban Ecology Research*, 10 (19), 27-46. Persian.
- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2007). *Handbook for synthesizing qualitative research*. Springer Publishing Company
- Sanne, C. (2002). Willing consumers--or locked-in? Policies for a sustainable consumption. *Ecological Economics*, 42, (1-2), 273-287.
- Sanne, C. (2005). The consumption of our discontent. *Business Strategy and the Environment*, 14(5), 315-323.
- Schor, J. B. (2005). Prices and quantities: Unsustainable consumption and the global economy. *Ecological Economics*, 55(3), 309-320.
- Schor, J. B. (2005). Prices and quantities: Unsustainable consumption and the global economy. *Ecological Economics*, 55(3), 309-320.
- Stanzus, Laura., Fischer, Daniel., B`hme, Tina., Frank, Pascal., Fritzsche, Jacomo., Geiger, Sonja & Harfensteller, Julia (2017). Education for Sustainable Consumption through Mindfulness Training: Development of a Consumption-Specific Intervention. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, DOI: 10.1515, vol. 19, no. 1, pp. pp 5
- Stephenson, J., Barton, B., Carrington, G., Gnoth, D., Lawson, R., & Thorsnes, P. (2010). Energy cultures: A framework for understanding energy behaviours. *Energy policy*, 38(10), 6120-6129.
- Stephenson, J., Barton, B., Carrington, G., Gnoth, D., Lawson, R., & Thorsnes, P. (2010). Energy cultures: A framework for understanding energy behaviours. *Energy policy*, 38(10), 6120-6129.
- Stephenson, J., Barton, B., Carrington, G., Gnoth, D., Lawson, R., & Thorsnes, P. (2010). Energy cultures: A framework for understanding energy behaviours. *Energy policy*, 38(10), 6120-6129.
- Sterling, S. (2001). *Sustainable Education: Re-Visioning Learning and Change. Schumacher Briefings*. Schumacher UK, CREATE Environment Centre, Seaton Road, Bristol, BS1 6XN, England (6 pounds).
- Stern, P. C., Dietz, T., & Guagnano, G. A. (2000). The new ecological paradigm in social-psychological context. *Environment and Behaviour*, 27 (6), 723-743.
- Stern, P. C., Dietz, T., Abel, T., Guagnano, G. A., & Kalof, L. (1999). A value-belief-norm theory of support for social movements: The case of environmentalism. *Human ecology review*, 81-97.
- Thøgersen, J. (2005). How may consumer policy empower consumers for sustainable

- lifestyles?. *Journal of consumer policy*, 28(2), 143-177.
- Thøgersen, J. (2011). Sustainable consumption: Opportunities for consumer research and public policy. *Journal of Public Policy & Marketing*, 30(1), 31-38.
- Thøgersen, J., & Ölander, F. (2002). Human values and the emergence of a sustainable consumption pattern: A panel study. *Journal of economic psychology*, 23(5), 605-630.
- Tilbury, D. (2009). *Learning based change for sustainability: Perspectives and pathways*.
- Tilbury, D., Keogh, A., Leighton, A., & Kent, J. (2005). A national review of environmental education and its contribution to sustainability in Australia: Further and higher education. Canberra: Australian Government Department of the Environment and Heritage and Australian Research Institute in Education for Sustainability (ARIES)
- Tilbury, D., Keogh, A., Leighton, A., & Kent, J. C. (2005). *A national review of environmental education and its contribution to sustainability in Australia: Further and higher education*. Australian Research Institute in Education for Sustainability (ARIES).
- UNEP Evaluation Office (2011), "Formative Evaluation of UNEP's Programme of Work 2010-2011, Final Report", July, and revisions dated September 2009 and October 2011.
- UNEP, Here & Now: Education for Sustainable Consumption, Recommendations and Guidelines," from United Nations Environment Programme: <http://www.unep.org>, 2010.
- UNESCO. (2009). Review of contexts and structures for education for sustainable development 2009. Paris: UNESC
- UNESCO. (2015). Rethinking Education. Towards a global common good? <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002325/232555e.pdf> (Accessed 16 October 2016).
- Variyam, J. N., Shim, Y., & Blaylock, J. (2001). Consumer misperceptions of diet quality. *Journal of Nutrition Education*, 33(6), 314-321.
- Vilaça, T., Simovska, V., & Prøsch, Å. K. 28-Internal and external collaboration in school-based health and sustainability education: a comparative study between Portugal and Denmark. In *ATEE Conference 2016* (p. 88).
- Wells, V. Ponting, C. and Peattie, K. (2011). Behaviour and climate change: consumer perceptions of responsibility. *Journal of marketing management*, 27 (7-8), 808-833
- Wilson, C., & Dowlatabadi, H. (2007). Models of decision making and residential energy use. *Annu. Rev. Environ. Resour.*, 32, 169-203.
- Woodward, R. (2009). *The organisation for economic co-operation and development (OECD)*. Routledge.
- Yang, J. D., & Qin, X. F. (2000). Introduction of sustainable consumption.

Extended Abstract

**Designing a Sustainable Consumption Competency
Model for Elementary School Students: A Meta-Synthesis
Method**

Maryam Shafiei Sarvestani¹ Samira Nekomand²

Rahmatolah Marzoghi³ Jafar Torkzadeh⁴

Introduction

The present study aimed at designing a sustainable consumption competency model for elementary school students. Sustainable consumption competency is a process for improving knowledge and skills. An education based on sustainable consumption competency model can help improve critical thinking skills and increase individuals' awareness. In fact, sustainable consumption education aims to provide knowledge and skills which can help individuals and social groups adopt sustainable consumption behaviors. Such training should be considered as a long-term and continuous process which can lead to better decision-making and acquisition of the necessary skills throughout life. It is, therefore, suggested to make individuals familiar with the model since their childhood and through competent and qualified teachers. It is noteworthy, however, that proper education of children requires a curriculum which is valid, consistent, and appropriate to their mental abilities. The model has also emerged as a framework for policy-making and designing educational activities aimed at linking consumer education, sustainable development and sustainable growth. Finally, a review of relevant research can indicate that sustainable consumption entails education because it is only through education that students' levels of knowledge and awareness about environmental issues and society can increase. If education begins in childhood, it will be accepted by individuals.

¹. Associate professor, Department of management and educational planning, Shiraz University.
Maryam.shafiei@gmail.com

². Ph.D. in Curriculum Studies, Faculty of Education & Psychology, Shiraz University, Shiraz,
Iran.snekoomband@gmail.com

³. Associate professor, Department of management and educational planning, Shiraz University.
rmarzoghi@yahoo.com.

⁴. Associate professor, Department of management and educational planning, Shiraz University.
djt2891@gmail.com

Research questions

What is the pattern of elementary school students' competencies for sustainable consumption?

Materials and Methods

The present study benefits from a qualitative approach to and a meta-synthesis method of research. Accordingly, the research question was posed first and, then, the group members for conducting meta-synthesis were selected. Next, the sources of data, including databases such as Scopus and Springer were chosen and inclusion criteria were established. In the next stage, collected data was analyzed and 56 fundamental issues related to sustainable consumption were identified. Then, data synthesis was done. At this time, nine underlying, or the second-level, issues emerged. The categories were knowledge of economy, for instance monetary and financial familiarity; socio-cultural knowledge, such as familiarity with sustainable and unsustainable consumption; ecological knowledge, including familiarity with the methods of recycling different items; economic skills, for instance being skilled at buying sustainable materials; socio-cultural skills, for example having the ability to recognize patterns of sustainable production and consumption; ecological skills, such as being able to take part in recycling movement; socio-cultural attitudes, including social commitment and responsibility towards consumption methods; and finally sense of ecological commitment, such as reduction of ecological impacts. The second level issues were further related to the three primary levels of economic, socio-cultural, and ecological issues.

Finally, the conceptual network diagram concerning the pattern of competencies for sustainable consumption was drawn. The newly developed model provides a framework for teaching some effective strategies for being competent consumers to elementary school students. And as for descriptive validation, interpretive, theoretical, and pragmatic validation was done.

Discussion

The results of the present study showed that the program of education for sustainable consumption seeks a fundamental change in knowledge, skills and attitudes of students. This way, students can become aware, active and moral citizens with characteristics which are valued by society. Students are further able to build an ideal society and devote a considerable efforts to develop their local and national culture. And if education begins in childhood, it can become more easily acceptable and understandable for individuals. Additionally, rapid technological changes in various aspects of life can cause instability of human knowledge and information sources. Hence, traditional education is no longer able to meet diverse future needs of human beings and is not enough for them to wisely spend the remaining portion of their lives. Therefore, human beings need a kind of dynamic educational system which is constantly updated. In other words, education should turn individuals into active and lifelong learners. Such learners have a critical view and problem-oriented approach and are able to turn interactions and conflicts of

their daily lives into opportunities, and thus they can make the best use of what they have learned through acquiring knowledge at the appropriate time.

In sum, it should be stated that educating students with a good understanding of sustainable consumption is a very big goal which requires considerable efforts of curriculum planners and education administrators. The meticulous attention and support of educational policymakers, textbook developers, curriculum planners and university professors, among the other individuals involved, can also be helpful in this regard. Based on the overall findings of this study, future researchers are recommended to respond to the need for more research in the field of sustainable consumption.

Keywords: curriculum; knowledge; skills; attitudes; sustainable consumption; students